

Kreupelheid bij zeugen niet te onderschatten

Tekst: Loes Kateman, AdVee Dierenartsen

Beeld: Varkensbedrijf

Klauwproblemen bij zeugen kunnen veel verschillende oorzaken hebben. Naast dat klauwproblemen het welzijn aantast, geeft het economische schade en extra arbeid. Denk bijvoorbeeld aan het separeren van dieren in de groep. Als het percentage kreupelheden de spuigaten uitloopt, is het goed om de lange lijst met risicofactoren goed na te lopen.

Uitval of afvoer van zeugen door beenwerkproblemen is een vaker voorkomend probleem op varkensbedrijven. Soms loopt de uitval op tot >10 procent met uitschieters van >15 procent. Indien de uitval onder zeugen relatief beperkt is, kan kreupelheid toch worden ervaren als bedrijfsprobleem. Denk bijvoorbeeld aan kreupele zeugen die behandeld moeten worden en daarvoor uit de groepshuisvesting gehaald moeten worden. Daarnaast hebben deze zeugen – als ze het al redden tot in de kraamstal – vaak een mindere toom biggen of is de uitval in de kraamstal hoger. Kreupele zeugen is een welzijnsprobleem voor de aangedane dieren, maar kan ook een bedrijfseconomisch probleem worden. Mijn inziens zien we de laatste jaren meer kreupelheden bij zeugen. Is dit gerelateerd aan meer gespeende biggen en daaraan gerelateerd minder duurzaamheid van de zeugen? Of genetica die geleidelijk verandert op de Nederlandse bedrijven?

Of is het percentage kreupelheden toch met name verhoogd sinds de groepshuisvesting?

Probleem zoeken

Het probleem goed in kaart krijgen is lastig. Structurele check van klauwen, noteren van zichtbare afwijkingen bij kreupele zeugen en het bijhouden van herstel na behandelen wordt op veel bedrijven niet gedaan. Verschillende onderzoeken geven aan dat ongeveer 10 procent van de zeugen in groepshuisvesting kreupel is. Op enkele bedrijven is dit percentage echter vele malen hoger.

Twee voorbeelden:

- Een bedrijf met merendeels Deense genetica waarbij het percentage

“Mijn inziens zien we de laatste jaren meer kreupelheden bij zeugen. Is dit gerelateerd aan meer gespeende biggen en daaraan gerelateerd minder duurzaamheid van de zeugen? Of genetica die geleidelijk verandert op de Nederlandse bedrijven? Of is het percentage kreupelheden toch met name verhoogd sinds de groepshuisvesting?”

uitval zeugen (incl. euthanasie) oploopt tot >10 procent met pieken van 15 procent. Hierbij is met name het aandeel uitgevallen kreupele zeugen sterk toegenomen in vergelijking met vorige jaren. Soms is het zo dat de zeugen niet meer willen opstaan en behandelen heeft weinig effect. Uitval door beenwerkproblemen is vooral bij jonge zeugen te hoog. Kreupelheden komen voor aan alle poten. Ongeveer 1,5 jaar geleden is er met sectie osteochondrose in een zeug aangetoond. Hiervoor zijn maatregelen genomen in de voeding van de opfokgelten. Desondanks zijn er nog steeds te veel kreupelheden bij jonge zeugen. Behandeling met antibiotica en pijnstilling helpt vaak slecht.

- Een ander bedrijf heeft niet direct een hoge uitval van zeugen, maar er moeten wel te vaak dieren uit de groep moeten worden gehaald wegens kreupelheden. Kreupelheden van zeugen worden als bedrijfsprobleem beschouwd omdat deze dieren apart gelegd moeten worden, soms verwerpen, minder goed presteren in de kraamstal of uiteindelijk moeten worden geëuthanaseerd of afgevoerd worden na herstel. Kreupelheden zijn meestal aan de achterpoten en uiten zich in trippen of niet belasten van een van de achterpoten en veel in hondenzit zitten. Verlamningsverschijnselen komen niet veel voor.

Het is best lastig om kreupelheden van zeugen op een bedrijf goed inzichtelijk te krijgen. Scores van kreupelheden is noodzakelijk om inzicht te krijgen in de omvang van het probleem, maar geeft niet altijd duidelijk weer waarom de zeug kreupel is. Vaak zijn de afwijkingen pas na slachten/sectie zichtbaar.

Analyseren

Meer inzicht in het probleem is te verkrijgen door een aantal technische kengetallen te analyseren zoals percentage afgevoerde zeugen, afvoer per worpnummer, reden voor afvoer/euthanasie, opbouw zeugenstapel. Daarnaast kan een klauwscore van de zeugenstapel meer inzicht geven in de hoeveelheid en het soort klauwafwijkingen (zie ook klauwencheck fotokaart zeugen)

Afwijkingen aan de klauwen komen meer voor aan achterpoten dan aan voorpoten. De buitenste klauw van de achterpoot wordt meer belast, waardoor klauwlaesies meer voorkomen aan de buitenste klauw. Klauwafwijkingen worden onderverdeeld in afwijkingen aan het balgebied, de witte lijn (overgang zool en wandhoorn), wandscheuren, lengte van de klauwen en bijklauwen en huidbeschadigingen boven de klauw.

Risicofactoren en oorzaken

Osteochondrose is een verstoring van de kraakbeengroei in gewrichten of in de groeischijven van de botten waardoor de botopbouw niet juist is. Wanneer de zeug dan ouder en zwaarder wordt, resulteert dit als het ware in zwakke botten met een blijvende kreupelheid tot gevolg. Voeding van de opfokgelten speelt een belangrijke rol. Zorg ervoor dat gelten gevoerd worden zoals het voermanual van de fokkerijorganisatie aangeeft en weeg gelten ter controle van de groei. Naast een juiste botontwikkeling is ook een juiste stand van het beenwerk een aandachtspunt. Zorg ervoor dat gelten tot maximaal 10 weken leeftijd op volledig rooster staan. Gelten zijn de toekomst van het bedrijf, zorg dus voor een nette huisvesting en bijpassende bezetting. Indien osteochondrose bij zeugen een probleem is, dan hebben alle zeugen met een verkeerde botopbouw meer risico op kreupelheden. Na aanpassing van het geltenbeleid zullen de problemen daardoor niet direct verminderen

Een hoog aandeel klauwafwijkingen is niet altijd gerelateerd aan meer kreupelheden. Soms is het aandeel zoolwoekeringen en wandscheuren relatief hoog, terwijl kreupelheden meevallen. Ook zie je soms bij oudere

zeugen vaak meer klauwafwijkingen, terwijl de kreupelheden juist meer bij de jonge zeugen voorkomt. Wittelijndefecten zijn een risicofactor voor kroonrandontsteking en daardoor kreupelheden en lange klauwen maakt de kans op afscheuren van klauwen groter.

Vochtige vloeren zorgen voor een verweking van de klauwzolen. Hierdoor kunnen er makkelijker defecten aan de zool optreden. Het risico op wittelijndefecten en als gevolg daarvan kroonrandontsteking wordt groter. Ook kunnen de vloeren glad worden door bevuiling waardoor zeugen uitglijden. Ook vitamines en mineralen zoals biotine, zink, mangaan, en koper hebben invloed op de klauwgezondheid, net als onvoldoende aanbod van calcium, fosfor of magnesium en een verkeerde elektrolytenbalans of een te lage zuurgraad van voer en water de botstofwisseling beïnvloeden. Als het lichaam dreigt te verzuren zal het proberen de zuurgraad te neutraliseren door onder andere calciumfosfaat uit de botten vrij te maken. Dat is ongewenst in de groeifase van jonge gelten en zeugen. Verder zijn vitamine D3 en het enzym fytase van belang voor een goede benutting van calcium en fosfor en zijn aminozuren zoals cysteine, histidine en methionine nodig voor een juiste hoorn groei.

Zeugen gehouden op huisvesting met beton(rooster) lopen meer kans op kreupelheden dan zeugen gehouden op stro. Ruwe en afgesleten betonvloeren geven ook meer risico op kreupelheden. Scherpe randen en bouten veroorzaken wonden aan poten en klauwen. Schouderlesies worden ook in verband gebracht met kreupelheden. Mogelijk heeft een zeug met een slechte opstart rondom werpen, te veel conditieverlies of een schrale zeug meer risico op een kapotte schouder

Bezettingsgraad

Indien zeugen afwijkend liggedrag vertonen en op (bevuilde) roosterfloeren liggen, geeft dat meer risico op kreupelheden. Het klimaat moet bij afwijkend liggedrag worden nagelopen. Doe dit op verschillende momenten in het jaar. Voorbeelden van een afwijkend klimaat zijn putventilatie bij dragende zeugen na verbouwing, koudeval en tocht in de ligbedden en te hoge CO₂ en NH₃ waarden in de lignesten.

De wettelijke bezettingsgraad van zeugen is 2,25 m² bij groepen tot 40, daarboven mag dit 10 procent lager zijn. Zeugen die gehouden worden in een huisvesting met 2,4 m² hebben een lager percentage afvoer en een hoger afgifpercentage. Het is aan te raden kritisch te zijn op bezetting.

Indien zeugen in stabiele groepen worden gehouden met groepsvoeding, is het belangrijk om zeugen op conditie en worpnummer in te delen om zo rangordegevechten te beperken. In grote dynamische groepen is het belangrijk om introductie van nieuwe dieren goed te laten verlopen.

In de huisvesting moeten de verschillende functiegebieden duidelijk zijn. Ligrumte, mest- en loopruimte en eetruimte moeten van elkaar gescheiden zijn en een zeug moet de mogelijkheid tot vluchten hebben. Indien zeugen liggen op de plaats waar ook gegeten en gedronken wordt, resulteert dit in onrust en agressie met risico op kreupelheden. Een foerageer- en exploratieruimte, waar de zeugen elke dag afleidingsmateriaal krijgen, voorkomt dat wroetende zeugen andere zeugen storen in het rusten.

Wat maakt het oplossen van kreupelheden bij zeugen zo lastig?

Zoals te lezen zijn er veel factoren die een rol spelen en waarschijnlijk is bovenstaande niet volledig. De verschillende voer, water en huisvestingssystemen tussen bedrijven maar vaak ook binnen een bedrijf, maken het soms lastig te achterhalen wat de oplossing voor het specifieke bedrijf is. Kan bv. het klimaat of de huisvesting altijd op de juiste manier worden aangepast in een bestaande stal? Als de problemen groot zijn, dan is deze vraag overbodig en moet er wat gedaan worden. Niet alleen voor verbetering van technisch resultaat, maar ook voor het welzijn van de zeugen en de varkenshouder. ←